

להשכיחם תורתך

1. ספר נר מצוה עמוד ז

והנה תמצא, כי בשעה שברא השם יתברך את עולמו רמז הכתוב אלו ד' מלכויות: "ר"ש ב"ל פתר קריא במלכויות, " והארץ היתה תהו, זו מלכות בבל ... וחשך, זו מלכות יון שהחשיכה עיניהן של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. " והנה תמצא כי בשעה שהשם יתברך ברא את עולמו סדר אלו ד' מלכויות, ואם כן יש לשאול, על מה זה ולמה זה סדר השם יתברך בעולמו שיהיו ד' מלכויות: ובאור זה, כי ראוי שיהיו נרמזים אלו ד' מלכויות בראשית הבריאה. כי אלו ד' מלכויות שהם מושלים בעולם, לא היו רק בשביל כי אי אפשר שיהיה העולם, שהוא העלול מן השם יתברך, שיהיה העלול הזה בלא חסרון, רק נמצא עמו חסרון. והחסרון הזה הם ד' מלכויות, לפי שהמלכויות האלו ממעטים כבוד השם יתברך בעולמו. ..

מלכות יון רוצה בעקירת הקשר בין ישראל להקב"ה: שראה אותו דניאל "כנמר", מפני כי מלכות זה הוא כנגד השכל, שהמלכות הזה היה בו החכמה והתבונה, ולכך היו נותנים דעתם על התורה ולבטל אותה מישראל, כי לא היו רוצים שתהיה החכמה, בפרט שהיא יותר חכמה והיא יותר עליונה מן החכמה האנושית שהיה להם, כמו שהיא התורה שהיא החכמה על הכל. ... ולכך המלכות, הם היוונים, לא היו מתנגדים לישראל כי אם בתורתם, וכמו שיתבאר ענין זה. וזה שראה דניאל מלכות השלישי הזה שהוא דומה לנמר, כי זאת החיה היא עז ביותר, וכמו שאמרו: (אבות פרק ה, משנה כ) הוי עז כנמר. וזאת המדה היא שייכת אל אשר הוא מוכן אל החכמה, כמו שאמרו ז"ל: (אבות פרק ב, משנה ה) ולא הביישן למד. ולכך מדת ישראל היא עזות, כמו שאמרו במסכתא ביצה: (כה, ב) תנא משמיה דר"מ, מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין. ...

ולפיכך האומה הזאת בקשו שיכתבו להם חכמים התורה יונית, כמו שמפורש במגילה (מגילה ט, א). אף כי בודאי אין לאומה הזאת חלק בתורה, כמו שאמרנו, ומכל מקום בקשו לכתוב להם התורה בלשון שלהם, וזה מורה שהחכמה שייך להם ביותר מן

שאר האומות. ... ולכך המלכות הזאת לא היו מתנגדים לישראל רק מצד התורה השכלית ומצד התורה האלקית. וכך היה כל ענין מלכות שלישיית, לבטל מישראל מעלת התורה האלקית וכל דבר אלקי: בפרט היה רוצה אומה זאת שלא היה ח"ו לישראל מעלה אלקית, וזה אמרם במדרש:

2. לקושי שיחות, וישב חנוכה

ז. בנוסח "ועל הנסים", שמלכות יון הרשעה עמדה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", שעיקר מלחמתם הייתה נגד הרוחניות והאלקות שבתורה ומצות. דזהו "להשכיחם תורתך" דווקא, שלהיוונים לא הי' איכפת כל כך שישראל ילמדו תורה, אלא רצו שלימוד התורה יהי' מצד השכל שבתורה, "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"2, ועי"ז "להשכיחם תורתך", להשכיח ח"ו מישראל שהתורה היא תורת השם.

ועל דרך זה. במצוות - שמלחמת היוונים הייתה נגד האלקות שבמצוות, מה שהמצוות הם רצונו ית', דזהו "להעבירם מחוקי רצונך" "חוקי" דוקא "ורצונך" דוקא, דשני ענינים בזה: (א) שעל המצוות דעות ומשפטים, להיותם מצוות שכליות, הסכימו היוונים, ועיקר מלחמתם הייתה נגד חוקים שלמעלה מטעם. (ב) בחוקים גופא, היו מסכימים אם קיומם הוא מצד איזו הסברה שכלית [כמו: שבודאי יש טעם להמצוה כמפורש ברמב"ם, להיותה ציווי השי"ת, אלא שהטעם הוא עמוק ביותר, אבל סומכים על מצווה המצוות שיש בזה טעם ושכלל44 כו'], ועיקר מלחמתם הייתה נגד "חוקי רצונך", שקיום החוקים יהי' אך ורק מפני שזהו רצון השם, "חוקה חקתי גזירה גזרתי" ו"אין לך רשות להרהר אחריו". ובזה יובן לשון הגמרא "כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל", דמשמעות הלשון הוא, שכשנכנסו להיכל השתדלו לטמא את השמנים — דלכאורה היו צריכים לאבד את השמן, ולמה רק טמאו אותו? וע"פ הנ"ל יש לבאר, ד"שמן" מורה על חכמה49, והיוונים הסכימו שיהי' ענין החכמה ("שמן") אצל ישראל, אלא רצו ששמן זה יהי' "שמן טמא"50, שלא יורגש בזה האלקות שבתורה, שהתורה היא "תורתך", תורת השם, ושהמצוות הן "חוקי רצונך".

וזהו גודל הנס דחנוכה, שמצאו שמן טהור, ועוד זאת, שהשמן הי' מפך שהי' חתום "בחותרמו של כהן גדול"47. דהנה, ע"פ הנ"ל (בכוונת היוונים) מובן, שהמלחמה נגד זה, וכ"ש וק"ו נצחון מלחמה זו, בא ע"י העבודה דמסירת נפש דווקא, ובמסנ"פ גופא, מס"נ כזו שלמעלה מטעם ודעת לגמרי (מקצה אל הקצה מדעת היוונים שהכל צ"ל רק ע"פ שכל דוקא). וזה נרמז ב"פך שמן" החתום בחותרמו של כהן גדול — דכהן גדול, הנקרא "קודש הקדשים"51, ענינו ביטול להקב"ה עד כדי מסירת נפש, למעלה מטעם ודעת לגמרי52. וזהו הנצחון דימי חנוכה, שמצאו פך שמן טהור חתום בחותרמו של כהן גדול, שהיתה מסירת נפש זו בבנ"י (ע"י החשמונאים, "כהניך הקדושים"), ובכח זה ניצחו את היוונים. ונקודה הנ"ל בנוגע למלחמת החשמונאים נגד מלכות יון — שהיתה מסירת נפש שלמעלה מטעם ודעת לגמרי (יותר אפילו מהמחוייב ע"פ שכל דתורה) עולה בקנה אחד עם תוכן נס הנרות, שמצאו פך שמן טהור חתום בחותרמו של כהן גדול והדליקו ממנו שמונת ימים, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמן הגדול.

3. ספר שפת אמת - בראשית - לחנוכה - שנת [תרל"ה]

מה שהיה הנס דחנוכה במנורה כנראה שכל מחשבות היונים הי' לטמא השמן כו'. דהיוונים רצו להעביר בני ישראל מהשי"ת ע"י החכמה כי הי' להם התורה שבכתב מפורשת בלשון יונית כדאיתא בגמ' יפת אלקים ליפת כו' דבריו של שם נאמרין בלשון של יפת והתירו שיכתבו בלשון יונית ע"ש. ובמדרש ע"פ אכתוב לו רובי תורתי שביקש מרע"ה שיהי' גם תורה שבע"פ מפורשת והשיבו הקב"ה כמו זר נחשבו שיעתיקו היונים להם ג"כ. רק התורה שבע"פ מה שחכמים משיגים בחכמתם רצון הבורא ית' הוא עדות שאין שייכות לשום אומה להתורה רק בני ישראל. וזהו עצמו מצות הנרות שאין בו טעם ד "וכי לאורה צריך". וכיון שאין בו טעם והוא חוקה לכן לא יתערב בו זר. רק בני ישראל ע"י אמונתם בהשי"ת וחוקותיו מאמינים כי בודאי יש להם שייכות להאיר לפניו ית' אף שאין משיגין איך ולמה. וכל המצות בבניהם"ק הקרבנות הכל הי' לצורך ולכפרה.